

скорочення кількості документів дозвільного характеру» від 09.04.2014 року № 1193-VII ; в редакції Закону від 28.06.2015 р., підстава 222-19. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15.04.2014 року №1206-VII - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

4. Захарчин Г.М., Андрійчук Ю.А. Планування інноваційної діяльності: альтернативи і етапи / Г.М. Захарчин, Ю.А. Андрійчук // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 5 (31). - С. 169-175.

5. Левчук Н.І. Формування та використання інвестиційного ресурсу інноваційного розвитку промислових підприємств / Н.І. Левчук // Проблеми науки. - 2011. - №5. – С. 15-19.

УДК 330.341.2:368

Мних М.В.,

доктор економічних наук, професор,

заслужений економіст України,

Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

Інституційні реформи в страхуванні, їх роль та значення

Успіх проведення ефективних економічних реформ тісно пов'язано з функціонуванням інституційної структури фінансового сектора економіки, яка забезпечує ефективний розвиток та діяльність фінансового сектора економіки. Правильний вибір інституційної структури забезпечує ефективне існування інституційного середовища. Інституційна структура фінансового сектора економіки це багаторівнева система взаємопов'язаних елементів, об'єднаних ціною функцією забезпечення функціонування фінансових потоків. В страхуванні інституційна структура пройшла ряд інституційних перетворень. В 90 роках інституційною структурою, яка забезпечувала контроль функціонування страхового ринку було Міністерство Фінансів України, потім ці

функції були передані спеціально створеному Комітету з питань нагляду за страховою діяльністю. В подальшому була створена Державна комісія з регулювання фінансових послуг (Держфінпослуг), яка в 2012 р. була перейменована (Нацфінпослуг); в даний час стоїть питання про передачу цих повноважень Нацбанку України.

Розглядаючи еволюційні зміни, які відбувались у формуванні інституційної структури, щодо контролю за діяльністю страхових компаній можна констатувати, що інституційні зміни та перетворення не вплинули на результати роботи страхового ринку України, його ефективності, а саме головне не створили відповідних умов, щодо захисту підприємницької діяльності та соціального захисту населення України. Специфіка страхування 2015 року і як всіх останніх 20 років свідчить про те, що не дивлячись на кризові ситуації в економіці України, а також за умов нестабільності, неефективності проведених реформ валові надходження страхових премій у всі роки мали тенденції до збільшення, а рівень страхових виплат не перевищував 10% у 2014 р., а в 2015 р. 20% надходжень страхових премій, не дивлячись на те, що рівень соціального страхового захисту населення та надання гарантій підприємницької діяльності є досить мінімальним.

Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік свідчать, що частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,5%, що на 0,2 в.п. менше в порівнянні з 2014 роком; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 2015 рік становила 1,1%, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з відповідним показником 2014 року. Макроекономічні показники розвитку економіки 2014-2015 років показують негативні тенденції соціального захисту населення в Україні, що не могло не позначитись на розвитку фінансового сектору економіки. Діяльність страхових компаній в 2015 році можна оцінити, як малоефективну. Досить відмітити, що перші 20 страхових компаній із 49, що займаються страхуванням життя охоплюють 99% всього ринку страхування життя, а перші 50 страхових компаній, які займаються ризиковими видами страхування, займають 85% всього ринку. Крім цього за оцінками окремих

дослідників (В.Нечипоренко) рівень витрат по веденню справи в окремих компаніях складають від 35%-60% від отриманих доходів, що в 2-3 рази вище від страхових компаній, що працюють в Західній та Центральній Європі, неефективності діяльності страхового ринку в Україні.

Неефективність цієї системи страхування на фінансовому ринку України підтверджується також такими даними, а саме: на страховому ринку в 2015 р. страхові компанії зібрали 29736,0 млн грн валових премій в т.ч. 10239,5 млн грн валових страхових премій зібраних від фізичних осіб. Якщо порівняти зазначені надходження з фінансуванням, яке передбачене в Пенсійному Фонді України, то відсоток в загальному фонді буде не більше 11%, а відсоток надходжень від фізичних осіб буде складати не більше 4%. Зазначений вплив є досить мізерний і не чинить серйозного впливу на соціальну захищеність населення. Крім цього, якщо порівняти показниками по страхуванню життя (2186,6 млн грн), то по медичному страхуванню (безперервне страхування здоров'я) страхові премії склали 1862,1 млн грн, а по страхуванню медичних витрат 469,2 млн грн), то цей відсоток складає лише 1,5% від усіх страхових надходжень, що отримали страхові компанії у 2015 році

Такий стан розвитку економіки та рівня життя населення свідчить про неефективні заходи по стабілізації економіки, і в, першу чергу, це стосується не врахування в ході проведення реформ страхування як механізму надання реальних гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення, а також про реальні втрати інвестиційних можливостей. При цьому, негативні тенденції розвитку економіки не могли не позначитись на страховій діяльності. На сьогодні в Україні страхується лише близько 8-10% ризиків, тоді як у більшості розвинених країн цей показник досягає 90-95%. Частка українського страхового ринку в загальноєвропейському обсязі страхових послуг становить лише 0,05% і це при тому, що населення України становить 7% чисельності населення Європи. Це свідчить про те, що, з одного боку, існує майже безмежний потенціал, а з іншого, що ефективність забезпечення страхуванням юридичних та фізичних осіб знаходиться на дуже низькому рівні. Позиції України значно нижчі не лише

порівняно з розвиненими країнами світу, але й з найближчими сусідами, наприклад, Росією чи Польщею. Так, якщо ми збираємо не більше 1 дол. страхових премій, то ці держави – по 3-4 млрд. дол. Страхова галузь забезпечує перерозподіл лише 2% валового внутрішнього продукту (цей показник у розвинених країнах становить 8-12%), що свідчить про потенційні можливості для подальшого розвитку та про те, що страховий ринок не акумулює значного обсягу інвестиційних ресурсів та не справляє відчутного впливу на процес перерозподілу валового внутрішнього продукту. В Україні страхові платежі з усіх видів страхування із розрахунку на одного громадянина складають 669 грн на рік, тоді як у розвинених країнах світу цей показник сягає 1 тис. дол. і більше. Наприклад, у Швейцарії, Німеччині – більше 3 тис. дол. За обсягами зібраних платежів Україна посідає 83 місце у світі.

Існуюча структура страхового ринку України не сприяє зміцненню соціального захисту громадян та забезпеченню внутрішніх інвестицій. Українські страховики передають іноземним страховикам (перестраховикам) близько 90% страхової премії під час страхування авіаційних і морських ризиків, ризиків здоров'я осіб, які від'їжджають за кордон, до 60% - за автокаско, до 50% під час страхування великих майнових ризиків. Обсяг виплат страхових сум та страхових відшкодувань, сплачених страхувальникам — юридичним особам — становить у середньому по Україні не більше 20% від загального обсягу надходжень.

Допущені недоліки, які мали місце в розвитку страхового ринку потрібно також віднести і на рахунок регулятора (уповноваженого органу). Уповноважений орган не повинен бути спостерігачем, а ефективним регулятором та контролером за діяльністю страхових організацій. Регулятором повинні здійснюватись законодавчі ініціативи, які б забезпечували ефективну діяльність страхового ринку, а не ті результати, які ми маємо сьогодні.

Низький рівень роботи інституційного регулятора всі роки незалежно від його назви та неефективність економічних реформ призвели до того, що проблеми функціонування страхового ринку є такі як: низький рівень контролю

за якістю поданих страхових послуг, демпінг значної кількості страхувань, низький рівень платоспроможності страхової компанії, низький рівень капіталізації страхових компаній, низький рівень захисту інтересів страхувальників з боку регулятора, непрозорість більшості ринків і в, першу чергу, через ринок страхування життя, низький рівень якості надання страхових послуг значною кількістю страховиків, низький рівень страхової культури.

В цих умовах потрібна кардинальна зміна роботи інституційного регулятора не простим шляхом зміни назви, а шляхом зміни функцій та встановлення відповідальності службових осіб за роботу страхових організацій.

На сьогоднішній день страховому регулятору (уповноваженому органу). необхідно працювати над проблемою щодо термінового врегулювання таких законодавчих норм, які суттєво змінять систему функціонування страхового ринку в Україні, а саме:

1. Встановлення порядку згідно з яким усі страхові організації повинні створюватись як товариства з повною або додатковою відповідальністю.
2. Статутні фонди страхових організацій повинні складати 5 млн. дол США для страхових компаній, які займаються ризиковими видами страхування та 10 млн. дол США для компаній, які займаються страхуванням життя.
3. Страхові резерви (не менше 50%) розміщуються в державні цінні папери.
4. Обмежити витрати на ведення справи не більше 20% від допущених витрат.
5. Обов'язковості наявності договорів перестрахування з провідними європейськими страховими компаніями (перестраховиками).
6. Встановлення додаткової відповідальності страхової компанії за несвоєчасне здійснення виплат (відшкодувань) страхувальникам.
7. Введення інституції державних актуаріїв та обов'язкове зобов'язання перевірки актуаріями актуарних розрахунків у страхових компаній.
8. Введення відповідальності інституційного регулятора за неефективну діяльність страхової організації.

9. Надання права регулятору щодо встановлення спеціальної процедури по операціям з активами страховиків з метою встановлення фінансової стабільності.

Висновок: Запропоновані зміни в проекті закону України «Про страхування» не вирішують цих питань, а це значить, що український ринок страхування буде неконкурентоспроможний та неефективно діючий, а питання формування системи соціального захисту населення та надання реальних гарантій підприємницької діяльності через систему страхування відкладаються на довгу перспективу.

Список використаних джерел:

1. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://forinsurer.com/files/file00565.pdf>;
2. Статистика страхового ринка України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://forinsurer.com/stat/>;
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>;
4. Статистичний аналіз страхового ринку України та його продукту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/uazt_2015_1_11.pdf;
5. Методологічні пояснення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/rp/rp_met.htm;